

SANAYİLEŞMENİN GİZLİ TARİHİ¹

Atilla Çınar
Makina Mühendisi
Yenimahalle Kent Konseyi Başkanı

Sanayileşmenin Gizli Tarihi adlı kitap çok önemli iki ders içermekte.

Bir ülke düşünün:

Bu ülke, insanların ABD ordusundan gelen margarin, soya sosu ve biber ezmesiyle beslendiği bir dönemi yaşamış.

Bu ülkede 1961’de bir general, askeri darbe ile iktidara gelmiş.

Bu ülkede iktidarı ele geçiren general bir süre sonra sivilleşmiş ancak iktidarı bırakmamış. Bu “sivilleşmiş” general 1972 yılında “Demokrasi fazla geldi ayrıca kuzeyden gelmesi muhtemel komünizm tehlikesi var” diyerek parlamentoyu lağvedip kendisini ömür boyu devlet başkanı yapacak bir seçim “ayarlamış”.

Bu diktatör başkanın, kendi istihbarat teşkilatının şefi tarafından suikasta uğraması ile ülkede bir “bahar döneminin” başlayacağı düşünülmüş, ancak bu kez de bir başka general 1980 yılında sahneye çıkıp yeniden bir askeri hükümet kurmuş.

Tarihler ve olaylar ne kadar tanıdık geliyor değil mi? Tüm olup bitenler geçtiğimiz 50 yılda yaşanmış ve son 50 yıl çok yakın tarih sayılır.

Bu, aynı kıtada yer aldığımız bir ülkenin, 1950-1980 arası neredeyse bizim ülkemiz ile aynı kaderi paylaşmış olan Güney Kore’nin hikayesi.

Peki, belli bir dönemde benzer kaderi paylaşan iki ülkenin yolları 1980’den sonra nasıl ayrılmış? Bugün Güney Kore ekonomide belirli bir yolu almış ve zengin ülkeler arasına girmişken bizim ülkemiz hangi nedenlerle hala “kalkınma yolunda bir ülke” durumunda?

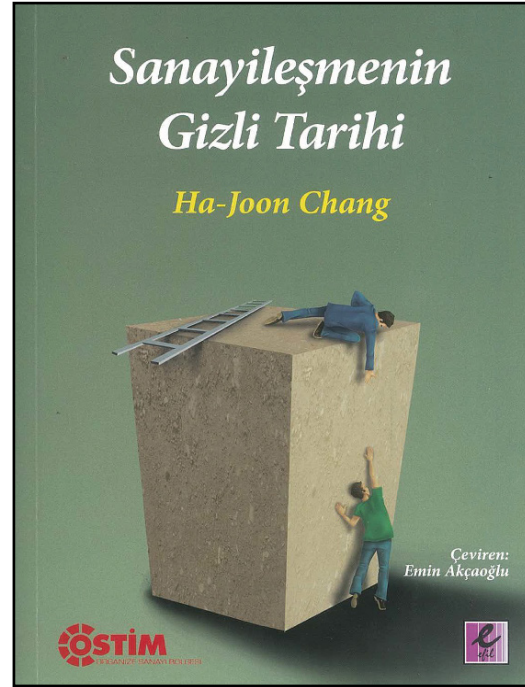
Kitap bir ölçüde bu sorulara verilebilecek en net yanıtı içeriyor:

“... Gerçekte Kore’nin bu dönemde yaptığı şey, hükümet tarafından özel sektöre damşılarak seçilen belirli endüstrileri; tarife koruması, subvansiyonlar ve diğer türde devlet destekleriyle (örneğin, devlet ihracat kurumunu tarafından sağlanan yurtdışı pazarlama bilgilendirme hizmetleri) uluslararası rekabete dayanabilecek ölçüde ‘olgunlaşmaya’ kadar geliştirmek olmuştur. O dönemde Kore’de hükümet, bütün bankaların sahibiydi. Böylelikle ticaretin can suyu olan krediyi yönlendirebiliyordu. Ülke devlet mülkiyeti konusunda ideolojik olmaktan ziyade pragmatik bir tavra sahip olmasına rağmen, kamu iktisadi teşebbüsleri (en iyi örneği çelik imalatçısı POSCO) bazı büyük projeleri doğrudan üstlendi. Eğer özel sermayeli girişimler iyi işleri nedeniyle olumlu karşılanıyor; fakat önemli alanlara yatırım yapmaktan imtina ediyorlarsa da hükümet, bu alanlarda kamu iktisadi teşebbüslerini (KİT) bizzat kurmaktan çekinmiyordu...” (sayfa 22).

Yani herkes Güney Kore’nin liberal ekonomi ile kalkındığını söylüyorsa da, gerçek tam olarak öyle değilmiş. Bizim hükümetlerimizin zarar eden KİT’leri satın kurtulmaya çalıştığı bir dönemde Güney Kore hükümetleri bir yandan büyük KİT’lere kalkınma için görev verip yeni dönemsel misyonlar tanımlarken, bir yandan da gerek gördüğü alanlarda yeni KİT’ler kurmaktan çekinmiyormuş.

Dünyanın ve ülkemizin 1980’li yılları bugün yaşı 50’nin üzerinde olan konuyla ilgili herkesin tanıklığında geçmiştir. O dönemler ünlü Başbakanımız merhum Turgut Özal “transformasyon” devşirme terimini dilimize yerleştirmişti. 1980’li yıllar gerçekten köklü değişikliklerin habercisi bir dönemdi. Özellikle iletişim teknolojilerindeki gelişmeler adeta yeni bir dünyanın ayak sesleri gibiydi. Bu nedenle ülkelerin, şirketlerin ve hatta bireylerin, değişimi gözlemlemesi, gücü oranında müdahil olması ve tutucu olmadan bu değişime göre tavır alması önemli olmuştu.

1980’li yıllara kadar aynı kaderi paylaşarak gelmiş benzer iki ülkenin, Güney Kore ve Türkiye’nin büyük dönemece

Sanayileşmenin Gizli Tarihi
Yazan: Ha-Joon Chang
Yayınevi: Efil Yayınevi
İngilizce’den Çeviren: Doç. Dr. Emin Akçaoğlu
Basım: 6. Basım, Haziran, 2015
OSTİM, Organize Sanayi Bölgesi, Ankara, Hediyesidir,
Para ile satılmaz.

¹ OSTİM Gazetesi’nin 24 Ağustos 2012 ve 24 Eylül 2012 tarihli sayılarında yayımlanmış iki makale, yazarı tarafından Elektrik Mühendisliği Dergisi için birleştirilmiş olarak yayımlanmaktadır.

gelindiğinde seçimlerini nasıl yaptıkları sonuçları ile ortada. Güney Kore bize göre daha doğru bir seçim yapmış görünüyor.

Bu arada kendimize de haksızlık etmeyelim. Güney Kore'yi Güney Kore yapan gerçekleri öngören birçok yurtsever kamu yöneticisi, iktisatçı ve bilim adamı 1980'lerden sonra bizim ülkemizde de dile getirdi. Ama bu insanların nasıl "out" olduklarını ve bizim halkımızın onları anlamaya çalışmak yerine nasıl özelleştirmeyi bayrak yapan politikacıları sarıldıklarını bir kez daha hatırlamakta yarar var.

Kitaptan çıkarılacak ikinci önemli ders ise şöyle özetlenebilir:

Gelişmiş ülkeler omuzlarına basarak yükseldikleri diğer ülkelerin benzer, yolları izleyerek gelişmemesi için ellerinden geleni yapıyorlar.

Birisi merdivenle bir yere tırmanırken, başka birileri genellikle "aman başına bir şey gelmesin" düşüncesi ile merdiveni tutarlar ve kişinin istediği yere çıkması için yardımcı olurlar. Ülkelerarası ilişkilerde de bazı ülkeler tırmanırken (burada tırmanmak ekonomik olarak büyümek ve egemenlik alanını genişletmek olarak anlaşılmalı) başka bazı ülkelerden yararlanıyorlar. Tırmanan ülke belirli bir hedefe ulaştığında, doğal olarak ona yardım eden diğer ülkeler de aynı merdiveni kullanarak benzer hedefe varmak istiyorlar. Ancak tam bu aşamada yukarıdaki ülke(ler) merdiven kullanarak tırmanın aslında pek de iyi bir yöntem olmadığını söyleyip, geriden gelmek isteyenlere başka yöntemler kullanmalarını tavsiye ediyorlar.

Bu benzetmeyle yola çıkan kitap özetle şunu söylüyor: Ekonomik büyüme, zenginleşme, ülke çıkarlarını koruma amacıyla dünyanın birçok gelişmiş ülkesi birçok durumda devletçi ve korumacı araçları kullanmaktan kaçınmadılar. Bu ülkeler ekonomik işleyişlerini hiçbir dönemde hepten piyasanın kurallarına terk etmediler. Ama aynı ülkeler, geriden gelenlere her zaman, hem de şiddetle "liberal ekonomi-hepten serbest pazar" tavsiyesinde bulundular. Bu arada tavsiyelerde bulunmakla kalmayıp, bu tavsiyelerin uygulanabilmesini sağlama almak için de çeşitli örgütler kurdular. Hemen akla gelen, Dünya Bankası, IMF, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar, tavsiyelerin dışında yollar arayanları hizaya getirmek için kurulmuş ve işletilmektedir.

Liberal ekonomi ve serbest ticaretin fakir ülkeler için daha iyi olduğu, onların da gelişmiş ülkelerin seviyesine çıkabilmesi için mucize ya da yaratıcı çözümler içerdiği söylendi. Oysa gerçekler ve somut rakamlar bunun doğru olmadığını ortaya koyuyor. Kitap bu gerçeği birçok yaşanmış ülke örneğiyle gözler önüne seriyor.

Dünya ticaretinin tümüyle serbestleşmesini savunan ideolojinin önemli argümanlarından biri şu oldu:

Ticaretin önündeki engellerin kalkması, mal ve hizmetlerin serbestçe alınıp satılabilmesi geri kalmış ülkelerin teknoloji transfer etmelerinin önündeki engelleri de kaldırır. Böylece geri kalmış ülkeler transfer ettikleri teknolojiler sayesinde daha hızlı gelişip zenginleşebilirler. Bu sav kısmen doğrudur. İnsanlık tarihi boyunca da insan toplulukları arasında sürekli bu tür alışverişler olmuştur. Göç ve ticaret yolları tarihin her döneminde yeni fikirlerin, yeni buluşların ve farklı kültürlerin transfer hatları olarak iş görmüştür. Bu alışverişler çoğu zaman uygarlığın gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir. Günümüzde de bu durumun geçerli olduğu örnekler vardır ve Güney Kore deneyimi bu bağlamda iyi bir örnek sayılabilir.

Gelişmiş ülkelerin yıllarca uğraşarak, Ar-Ge harcamaları yaparak geliştirdiği teçhizata bir az gelişmiş ülkenin, parasını ödemek şartıyla, kolayca sahip olabildiği ve bu yolla gelişmiş ülke ile arasındaki açığı kapatma şansına erişebildiği de her zaman doğru değil. Çünkü bu altyapılar maliyetli olduğundan geri kalmış ülkeler bu teknolojilere sahip olabilmek için sürekli gelişmiş ülkelere borçlanıyorlar. Bir anlamda geri kalmış ülkeler gelişmiş ülkelerin Ar-Ge faaliyetleri için kaynak aktarıyorlar.

Ancak elimizdeki kitaba göre; başlıca iki nedenle, serbest ticaret, az gelişmiş ülkelerin aleyhine işlemekte.

Bir kere gelişmiş zengin ülkelerin tüm serbest ticaret dayatmalarına ve serbest ticareti bir tabu ilan etmelerine karşın, her malın ticareti serbest değil. Özellikle yeni ya da stratejik alanlara ait teknolojilerin ticaretinin yazılıp söylendiği kadar serbest olmadığını, "ambargo" dönemleri yaşamış ülkenin insanları olarak çok iyi biliyoruz.

Meselenin daha kolay anlaşılması için en iyi bildiğimiz ve içinde yaşamakta olduğumuz OSTİM'den örnek verecek olursak; hepimizin bildiği üzere OSTİM'de yüzlerce "ileri teknoloji" ürünü, zengin ülkelerden satın alınmış imalat altyapısı, örneğin CNC tezgah var. Her zaman olmasa da çoğu zaman dilediğiniz ülkeden dilediğiniz makineyi getirebiliyorsunuz. "Çoğu zaman" diyoruz, çünkü kimi durumlarda, örneğin 5 eksenli bir CNC almak istediğinizde, "Nerede kullanılacak" gibi sorular ve "tarife dışı engeller" ile karşılaşma olasılığımız var.

Öte yandan, gelişmiş ülkelerin yıllarca uğraşarak, Ar-Ge harcamaları yaparak geliştirdiği teçhizata bir az gelişmiş ülkenin, parasını ödemek şartıyla, kolayca sahip olabildiği ve bu yolla gelişmiş ülke ile arasındaki açığı kapatma şansına erişebildiği de her zaman doğru değil. Çünkü bu altyapılar maliyetli olduğundan geri kalmış ülkeler bu teknolojilere sahip olabilmek için sürekli gelişmiş ülkelere borçlanıyorlar. Bir anlamda geri kalmış ülkeler gelişmiş ülkelerin Ar-Ge faaliyetleri için kaynak aktarıyorlar.

Burada asıl kritik olan soru gündeme geliyor:

Peki geri kalmış ülkeler serbest ticaretin sağladığı olanakları kullanarak eriştikleri bu ileri teknoloji ürünlerini "çözüp, öğrenip yeniden üreterek" gelişmiş ülkelerle aralarındaki açığı kapatamazlar mı? Kuşkusuz bu mümkündür, ancak bunun için hemen her zaman bir devlet politikası ve bu politikayı uygulayacak siyasi irade gerekli olmuştur. Kuşkusuz Güney Kore örneğine bu gözle bakmakta yarar var.

Ayrıca "Yeni Dünya Düzeni" kurgulayıcıları bunu da çok iyi bildiklerinden gerekli önlemleri alıyorlar ki, buna da kısaca emperyalizm deniyor.

Bu kitabı çeviren, yayımlayan ve de bizlere ulaştıran taraflara teşekkür ederim. ■